

ОБМЕЖЕННЯ ВИБОРЧИХ ПРАВ ЯК САНКЦІЯ ЗА ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

З початком повномасштабного вторгнення військ Російської Федерації 24 лютого 2022 року, гостро актуалізувалося вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, які мають безліч різноманітних форм. Не дивлячись на застосування жорстких кримінально-правових санкцій щодо осіб, винних у вчиненні подібних злочинів, їх юридична можливість користуватися й зберігати за собою основні політичні права українського громадянина, а саме виборчі права, залишається найбільшим правовим недоліком й загрозою національній безпеці України.

Злочини проти основ національної безпеки містяться в Розділі І Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – ККУ), перелік яких налічує 11 видів: 1. Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади, публічні заклики до таких дій (стаття 109 ККУ). 2. Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України – умисні дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України (стаття 110 ККУ). 3. Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України (стаття 110⁻² ККУ). 4. Державна зрада (стаття 111 ККУ). 5. Колабораційна діяльність (стаття 111⁻¹ ККУ). 6. Пособництво державі-агресору (стаття 111⁻² ККУ). 7. Посягання на життя державного чи громадського діяча (стаття 112 ККУ). 8. Диверсія (стаття 113 ККУ). 9. Шпигунство (стаття 114 ККУ). 10. Перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань (стаття 114⁻¹ ККУ). 11. Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану (стаття 114⁻² ККУ).

Наведений вище список не є дослівним переказом кримінально-правових норм ККУ, однак вказує найбільш розповсюджені форми злочинів, спрямованих проти національної безпеки української держави,

свідками яких ми є переживаючи російсько-українську війну. За вчинення кримінальних правопорушень даного виду чинний Кримінальний закон передбачає покарання у вигляді: позбавлення волі на строк від 3 до 15 років, або довічне ув'язнення; позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до 15 років; конфіскація майна. Особи, які мали на меті підрив основ конституційного ладу, територіальної цілісності, суверенітету та національної безпеки України, зазнають обмеження свободи пересування, права займатися певною діяльністю чи обіймати певну посаду, права власності. Однак, винна особа не зазнає жодних санкцій, спрямованих на обмеження одного з найважливіших політичних прав громадянина – виборчого права.

Стаття 69 Конституції України (далі – КУ) закріплює, що народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії. Згідно статті 38 КУ, громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати (активне виборче право) і бути обраними (пасивне виборче право) до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Беручи до уваги тяжкий антинаціональний характер злочинів спрямованих проти національної безпеки України, вважаємо недоцільним невідчужуваний характер виборчого права, який закріплюється статтею 21 КУ, бо наслідки його реалізації можуть бути направлені на підрив конституційного ладу України. Злочинці, які мали на меті насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу України, повну або часткову ліквідацію її суверенітету та територіальної цілісності, не може мати ні морального, ні політичного права впливати на державне життя через форми безпосередньої демократії. В іншому випадку, при вирішенні майбутньої долі держави за допомогою форм безпосередньої демократії, потенційно можливі такі наслідки: антиукраїнські та проросійські політичні сили зможуть здобути численний електорат; зростання шансів проведення загальнодержавних та місцевих референдумів, які матимуть на меті обмеження української культури та української державності; можливе виникнення перешкод на шляху до євроатлантичної інтеграції України через антидемократичний світогляд злочинців та громадян, що розділяють їх світогляд; інші деструктивні для суверенітету української держави наслідки.

Слід зазначити, що обмеження політичних прав злочинців, чий діяння були спрямовані проти основ національної безпеки України, ні в якому разі не протирічать конституційному положенню, закріпленому в

статті 15, згідно якому суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. По-перше, об'єктивно ефективні способи захисту національної безпеки та конституційного ладу України тільки сприяють утвердженню правомірного демократичного плюралізму. По-друге, існують яскраві приклади кримінального законодавства розвинутих країн романо-германської правової системи, яке передбачає обмеження певних політичних та інших прав громадян, як кримінально-правову санкцію.

Так, в Розділі III, Главі I Кримінального кодексу Франції 1992 р., статтею 131-26 передбачається така додаткова форма покарання, як заборона користування політичними, громадянськими та сімейними правами, яка поширюється на: право обирати; право бути обраним; право обіймати судову посаду чи бути експертом у суді, надавати чи надавати допомогу будь-якій стороні в судовому процесі; право свідчити в суді, за винятком надання звичайних пояснень; право бути опікуном чи піклувальником. Заборона користуватися політичними, цивільними та сімейними правами не може перевищувати десяти років у разі засудження за злочин та п'яти років у разі засудження за провину. Суд може призначити заборону користуватися всіма або лише частиною цих прав. Не дивлячись на тимчасовий характер подібної заборони, дана кримінально-правова санкція активно використовується у випадках призначення покарання за злочини та кримінальні проступки проти нації, держави та правопорядку, які містяться в Книзі Четвертій Кримінального кодексу Франції.

Отже, враховуючи деструктивний та небезпечний для національної безпеки та суверенітету України факт наявності виборчого права в осіб, що були засуджені за вчинення таких злочинів, як дії спрямовані на насильницьку зміну чи повалення чинного конституційного ладу, посягання на територіальну цілісність і недоторканність України, державна зрада, колабораційна діяльність, пособництво державі-агресору, шпигунство та ін., вважаємо за доцільне провести реформування національного законодавства України, метою якого стане обмеження виборчих прав як кримінально-правова санкція за вчинення злочинів проти основ національної безпеки України.